ÇINARALTI

BU SAYIDA :

GÜVENDİĞİMİZ GENÇLİK!
Yazan : Orhan Seyfi Orhon

FİKİR ADAMLARININ YERİ
Yazan : Bedi Arbel

SEN SÖYLE!
Şairi :
Fazıl Ahmet Aykaç

GÖKLER
Şairi :
Edip Ayel

TARİHİ BİR CASUS MEKTUBU
Dr. Mustafa Hakkı Akansel

ÇAMLICADAN TARİHİ DÜYGULAR
Yazan : Adnan Giz

Cyrano'nun Gururu
Yazan :
Selâmi İzzet Sedes

TÜRKLÜK MARŞI
Şairi :
Dündar Aküna!

Açıl Kapım Açıl!
Şairi :
Feyzi Halıcı

Bir yaylâdan bir yaylâya
Fezaî

Bana olan oldu hey!
Şairi :
Zafer Arıkbağ

Sayı : 102
Kuruş : 15

HAFTALIK
FİKİR VE SANAT

«ÇINARALTI» yayınının 7 nci kitabı:

Tarihten Fıkralar

Toplıyan: Salâhaddin GÜNGÖR

Tarihteki bütün meşhur simaların, hükümdarların, sadrazamların, vezirlerin, şairlerin, zarif ve nüktedan adamların bazı vak'alar üzerine söyledikleri nükteleri, fıkraları, şiirleri, sahih ve mevsuk olarak bir araya toplayan bu çok kıymetli eser

Yakında Çıkıyor!

Yaylâ türküsü

Şairi :
HALİDE NUSRET ZORLUTUNA
Fiatı: 50 kuruş

H. E. ERKİLET
Müt. General

Şark cephesinde Gördüklerim

Almanya tarafından Şark cephesine davet edilenlerin arasında bulunan çok kıymetli askerî muharrirlerimizden emekli general H. E. Erkilet müşahedelerini bir kitap halinde neşretti.

Naşiri : Hilmi Kitabevi
Fiatı : 225 kuruş

Cumhuriyet Matbaası — İstanbul
Sahibi ve Neşriyat Müdürü:
Orhan Seyfi Orhon

---

15 EYLÜL Millî Piyango

bileti almalısınız. Bir mevsimin bütün sevinci bu biletlerin içindedir.

YENİ ÇIKTI

ORHAN SEYFİ ORHON

Kulaktan Kulağa

YENİ ÇIKTI

Maskeler Aşağı

"En Büyük Tehlike„ nin İçyüzü

FİATI 30 KURUŞ

30 Ağustos Bayramında İzmird

Başvekilimizin Nutk

Sayın Şükrü Saracoğlu, dedi ki: «Hepimiz emniyet ve itimatla işle devam edebiliriz. Çünkü, muharebe meydanlarımda, politika sahnel idare alanlarında at oynatmasını pek iyi bilen büyük bir kahra kumandası altındayız.»

Sayın Başvekilimiz Şükrü Saracoğlu

«— Arkadaşlar:

Tam kırk iki yıl evvel yakın kasabaların birinde, bir baba oğlunu alarak İzmire getirmiş, ve onu köylü kıyafetini değiştirdikten sonra İzmir idadisine talebe olarak yazdırmıştı. O çocuk bugün huzurunuzda konuşmakta olan arkadaşınızdır. O baba da müstakil Türk vatanının topraklarında yatan Ödemişli saraç Mehmet ustadır. Bu çocuk tahsilini bitirdikten sonra İzmirde maiyet memurluğu, İzmirde lise hocalığı, İzmirde İttihat ve Terakki lisesi müdürlüğü ile devlet işlerine başlamış ve böylece gençlik hayatının ümit ve heyecan dolu günlerini Akdenizin bu güzel kıyılarında yaşamıştır.

İşte sevgili hemşerilerim, bu defa İzmire girerken hayalimde canlanan hâtıralar bu hâtıralardır ki, büyük zaferimizin 21 inci yıldönümünde bir İzmirliyi İzmirde İzmirlilerle konuşmak, dertleşmek ve devlet ve hükûmet işleri hakkında Türk milletine hesap vermek için İzmire koşturdu. Bu İzmirli bugünkü Türk Başvekilidir ve bu sıfatla size, Türk milletine ve Türk vatanına lâyık olmağa çalışıyor. Muvaffak olacağına kanidir. Çünkü Türk çocuklarının diri ve canlı yardımlarından emindir. Bugünkü konuşmasını İzmirde yapıyor. Çünkü kurtuluş zaferini ve zafer bayramını yaşamak ve yaşatmak için konuşulacak ve dertleşilecek en iyi yer hiç şüphe yok, istilânın feci kurbanı ve istirdadın da en güzel gelini olan İzmirdir.

Zaferimizin büyük mânası

Arkadaşlar,

Bugün tesit için toplandığımız zafer yalnız askeri bir zafer değildir. Onun büyüklüğü daha ziyade Türk milleti için hayatın her safhasında eski ve yıkıcı bir devri kapamasında, yeni ve verimli devri açmasındadır.

Arkadaşlar,

Uzun süren son asırlar, milletimiz için yıkıcı ve öldürücü olmuştur. Tarih sahifeleri bu asırların uzun yılları içinde, akan Türk kanları, yanan Türk yuvaları, yıkılan Türk yurtlarile doludur. Türk kanı döken, Türk yuvası yıkan ve Türk yurdu yakan ve böylece millî varlığımızı kemiren ve eriten sülükler şunlardır:

1 - Osmanlı hanedanı, 2 - Geniş mânasile kapitülâsyonlar, 3 - Geniş mânasile taassup.

Sayın Saracoğlu bundan sonra kapitülâsyonlarla taassubun hayatımızdaki zararlarını anlattıktan sonra demiştir ki:

Tam bu sırada şimşek çakıyor

Tam bu sırada bir şimşek çaktı. Mustafa Kemalin karanlıkları yırtan erkek sesi «Türk milleti yaşıyor ve yaşıyacaktır» diyordu, bundan sonra vatanın her köşesinde boğuşmalar başladı, ve o günden itibaren her Türk kalbi «İzmir! İzmir! İzmir!» diye attı ve nihayet bütün Türkler bu büyük adamın iradesi altında toplandı. Ve nihayet düşmanlar da Ebedî Şef Atatürkün bu büyük iradesi önünde baş eğdi. Böylece düşman orduları ya boğuldu, yahut vatanın hudutları dışına atıldı.

Şimdi biz de bugün olduğu gibi, her sene bu zaferi tesit ediyoruz. Fakat bu kâfi değildir. Yaşamak ve ilerlemek için diğer üç düşmanı da bertaraf etmek icabediyordu. Onun için süratle hanedan müessesesi yıkıldı. Ecnebi imtiyazları, kapitülâsyonları ortadan kaldırıldı. Taassup ta mezara gömüldü. Onun için bu askerî zafer aynı zamanda bir devir kapıyan hamlelerle mücehhez yeni bir devri açan bir zaferdi.

Başvekil, zaferden sonra yurdumuzda her sahada yapılan işleri anlatarak sözlerine şöyle devam etmiştir:

Yapacağımız işler

Bu bir hakikat olmakla beraber yaptığımız bu işler, memleketimizi, müterakki memleketler seviyesine çıkarabilmemiz için çok azdır. Bizimle müterakki milletler arasında doldurmağa mecbur olduğumuz geniş bir mesafe var. Bunu devlet ve millet elele vererek doldurmağa mecburuz. Bu da ancak bilgili ve çalışkan vatandaşlar sayesinde elde edilebilir. Onun için Maarifimiz önümüzdeki yıllarda vatandaşların her safhada bilgilerini arttırmak için geniş hamleler yapmağa ve böylece zemini hazırlamağa çalışıyor. Çünkü istiyor ki topraklarımızın altında ve üstünde bulunan servet kaynakları her gün bilgileri artan çalışkan vatandaşlar eliyle bir gün evvel işletmeğe başlasın.

Bu işlerdeki Türk kabiliyetinden şüphe edenlere İzmir ithalât ve ihracat ticaretinde açılan büyük boşluğun, çok kabiliyetli Türk gençleri tarafından az seneler içinde doldurulmuş olmasını İzmirin çok muvaffak milletlerarası fuarını bir cevap olarak dederiz.

İstediğimiz köylü

Bir de Türkiyenin her yerinde k toprak arasındaki sevgiyi arttırmak için ba ve mantığa sığan her şey yapıla Vaklâ köylünün eline geçen çok para geçtiğini ve bunların rakıya rafa düştüklerini söylüyor. Evvelâ bu çok mübalağalıdır. Saniyen, bizim sık yaptığımız bir işi âlemde bir defa k yapacak olursa bunu günah saymak caiz mu? Salisen, biz yiyen, giyinen, damda evde oturan ve sesini duyuran köylü ruz. Elverir ki, köylü işini iyi bilsin ve sın. Bu sözlerim göstermektedir ki, C riyet hükûmeti bundan sonra bir başlanmış işlere aynı hararetle devam mekle beraber, dikkatini bilhassa me tin ve vatandaşların bilgisini arttırmağa fedecektir.

İnönümüz emri vermiştir: İleri!

Çünkü, İnönümüz, her işimizde ol gibi bu işte de işaretini vermiş bulu Onun için daha şimdiden hayırabil İleri!. Bilgiye ve çalışmıya doğru Namuslu, bilgili, çalışkan, işte nün yaratmak istediği yeni nesil çoc Yalnız namuslu, yalnız bilgili, yalnız ça olmak çok zayıf bir varlıktır. Milletler daki müsabakayı kazanmak için hem n lu hem bilgili, hem de çalışkan olmak dır. Onun için ben buradan bütün Türk cukları namına söz veriyorum. Namuslu, gili ve çalışkan olacağız ve milletlera müsabakasını behemehal kazanacağız.

Büyük kahramanın kumandasın

Arkadaşlar,

Hepimiz emniyet ve itimatla işle devam edebiliriz. Çünkü muharebe m larında, politika sahnelerinde, idare a rında at oynatmasını pek iyi bilen büyü kahramanın kumandası altındayız. Bu raman, İsmet Paşanın yarattığı İnönüdür. kahraman yapan ve yaratan İnönüdür. kahraman seven ve sevilen İnönüdür.

Sayın Saracoğlu, 20 sene evvel İz ilk giren yüzbaşı Şerefin ve İzmirin im çok çalışan Behçet Uz'un adlarını sözlerine son vermiştir.

ÇINARALTI

Dilde, fikirde, işde birlik

Sayı: 102 — 4 Eylül 1943 Cumartesi

İdare Evi : İstanbul, Ankara caddesi, Çınaraltı Yayınevi. No. 47

Telefon : 22129

Fiatı: 15 Krs.

Cilt : 4

TÜRKÇÜ FİKİR ve SANAT MECMUASI

Güvendiğimiz Gençlik

Yazan : Orhan Seyfi ORHON

Münevverler dediğimiz zümrenin dışında bir Türk gençliği vardır. Ona büyük şehirlerin sokaklarında bir fokstrot parçası mırıldanırken rasgelemeyiz. Gösterişli değildir : Bobstil giyinmez. Yeni figürlerle dansetmesini pek bilmez. Sinema yıldızlarından hiç birine benzemediği için asrî kızların dikkatini çekememektedir. Hattâ biraz bön sayılır. Şımarıklık ve girginlik elinden gelmez. Büyüklerinin karşısında kadeh tokuşturacağına ellerini kavuşturur, sessiz, mütevazı oturur. Hâlâ o eski, güzel âdetlerimize bağlıdır : Öğünmemek, yalan söylememek, arsızlık etmemek, sıra ve saygı gözetmek, hatır saymak... Cebinde, ecnebi Üniversitelerinin Şarklılara para ile kolaycacık dağıttığı diplomalardan biri yoktur. Bir maişet darlığı içinde ancak orta tahsilini yapabilmiştir. Bilgisinin azlığını bilir ve onu kendi kendine tamamlamıya çalışır. Kitaplarımızın gitgide artan müşterisi, mecmualarımızın sadık okuyucusu, fikirlerimizin samimî taraftarı odur. Güzel ve doğru olan şeylere o, inanır: İnkılâbı yaşatmak, Türklüğü sevmek, yurdu için her fedakârlığa katlanmak. Ağaç bayramından Zafer bayramına kadar bütün törenlere içten gelen bir coşkunlukla koşar. Nutukları canla başla dinler, konferanslara gider, Halkevlerini doldurur. Sokaklara astığımız vecizelere harfi harfine inanır. Vazifesini sever. «Türküm, ne mutlu!» der. O bazan, bir köy öğretmeni, bazan bir küçük memur, bazan usta bir işçi, bazan bir çiftçi, bazan küçük esnaf, bazan bir jandarma çavuşu, bazan bir küçük zabit, bazan da gidip mezarına hürmetle çelenk koyduğumuz meçhul askerdir. İşte bizim asıl güvendiğimiz Türk gençliği! Çok şükür ki böyle bir gençliğimiz var. Zaten, o olmasaydı, şimdiye kadar çoktan biz yoktuk!

Orhan Seyfi ORHON

YENİ ABONE ŞARTLARI (37 den itibaren)
Yıllığı 760, altı aylığı 380, üç aylığı 200 kuruş
Ecnebi memleketler için:
Yıllığı 1000. altı aylığı 500 kuruş

Sahip ve Neşriyat Müdürü :
Orhan Seyfi ORHON

İHTAR :
İdarehanemize gönderilen eserler neşredilsin edilmesin sahiplerine iade edilmez.

MİLLÎ KÜTÜPHANE ANKARA

Yazan: Mustafa Hakkı AKANSEL

Tarihî Bir Casus Mektubu

1743 te Osmanlı Devleti uyanmasın diye sarfedilen gayretler, 1943 te Türkçülük aleyhindeki neşriyatı aydınlatıyor

Hammer tarihinde (1), Ceneveli Chenier isminde ve iki Sicilyalar Devletinin İstanbul kançıları olan bir zatın Nemçe (Avusturya) nın İstanbul sefirine gizli bir mektubunun aynen kopyası vardır. 1743 tarihlerinde, Nemçe devletinin, Osmanlı Devleti uyanmasın, kalkınmasın diye sarfettiği gayretleri gösteriyor. Bu mektubun en can alacak yerlerini alıyorum:

(Mektubunuzu aldım. Türkiyede mühendisler heyeti yerleştirmek, yabancılardan ibaret bir koloni [illegible]mek projesini haber verecek [illegible]e kadar para verilmek lâzım geldiğini soruyorsunuz. Bunun için bir gece mülâkatı istiyorsunuz. Bence, şüpheyi davet etmemek için gündüz görüşmek daha iyidir. Çünkü, İstanbuldaki sefirler birbirinin hareketlerini gözetlerler.) Casus, bundan sonra kendi şahsından bahsediyor. Bonneval (Kumbaracı Ahmet Paşa ismini alan Fransız dönmesi) in hareketlerini gözetlemek için Nemçe sefirinden 180 sequin (fındık altını) aldığını ve bu derece makul bir ücret alınınca elbette iyi hizmet edileceğini yazıyor. Sonra mektuba şöyle devam ediyor: (Türkiyede Avrupalı mühendisler yerleştirmek projesi Bonnevaldan evveldir. Bu projenin tatbiki sizin hükümdarınız için (yani Nemçe devleti için) çok zararlı olur. Buna mâni olmak için ayrıca para isterim. Bundan takriben 27 sene evvel — 1717 de — bir kaç protestan mezhebindeki Fransız, Türkiyede yerleşmek ve oraya kendi mezhepdaşlarını yerleştirmek fikrini edindiler. Buna iki sebep vardı: 1 — Kendi memleketlerinde protestanlara yapılan zulüm. 2 — Türklerin, bütün dinlere karşı devamlı müsamahaları, ve bu dinlerin kendi memleketlerinde serbestçe icrasına kadar müsamaha göstermeleri.

İlâvem: Casusun bu kanaati Türk adaleti ve müsamahası hakkında çok kıymetli bir vesikadır.

(1717 senesinde, protestanlar Türkiyeye bir heyet yolladılar. İçlerinde Rochefort isminde zeki ve tecrübeli bir subay vardı. Rochefort, bir Türk devlet adamını kandırmıştı: Protestanlar da sizin gibi putlara tapmazlar, v. s., diye. Eğer padişah protestanların Türkiyede yerleşmelerine müsaade ederse, Türkiyeye ilimleri, sanatları, fabrikaları sokarız. Bu sayede, ecnebilerin Türkiyeye çok miktarda ithal edip pek büyük servetler kazandıkları yünlü ve ipekli kumaşlar ve başka birçok mallar Türkiyede yapılır. Türkler, bu mallara karşılık dışarı çıkaracak mal bulamadıklarından, sikke halinde para veriyorlar ve bu sebepten Türkiyede altın sikkeler gün geçtikçe azalıyor. Eğer protestanların Türkiyede yerleşmelerine müsaade edilecek olurca, Türkiyede fabrikalar açılır, Türkiye zengin olur. Sadrâzam, onlara Eflak ve Buğdan'da yer gösterebilir. Rochefort, aynı zamanda, sadrâzama, Avrupadan liyakatli bir mühendisler heyeti getirmeği, mektep açmağı, kalelere hücum ve onları müdafaa ilmini öğretmeği teklif etmiş. Bu suretle, her Yeniçeri Ortasında muallim ve mükemmel mühendisler bulundurulabilecekti. Bütün bu teklifler Türkiyenin mühim devlet adamları üzerinde derin tesirler yaptı. Hususile, Petervarden muharebesinde ölen sadrâzam Cin Ali paşa, divanda, çok vakıt, bu gibi fikirler söylemişti. Bu Ali paşa, Türkiyede her çeşit fabrikalar açıp, ecnebilerin Türkiyedeki ticaretlerine mâni olmak istiyordu).

İlâvem: 1717 tarihleri, Büyük Petronun Rusyadaki islâhatına tekabül eder. Rochefort projesi de aynı tarihe düşer. Büyük Petro öldüğü vakıt 230 fabrika, 16000 top bırakmıştı. Eğer Osmanlı devleti de, Rusya ile aynı zamanda uyanmış olsaydı, Osmanlı devletinin âkıbeti bambaşka bir yal almış olurdu.

(Padişah (Birinci Sultan Mahmut) Sicilyadan mekanik âletler ve birçok manifatura eşyası getirtiyor. Padişah, kendi tebeasının böyle şeyler yapamamasından çok teessür duyuyor. Protestanlar, şimdi — 1744 de — aynı projeyi tatbik etmek istiyorlar.

(1) Hammerin (Osmanlı Devletinin Tarihi); Fransızca Hellert tercümesi, 15 inci cilt, sayfa: 348 - 356.

iphesiz, bunun için, bana başvura-
klar, çünkü, ben onların mezhep-
ıyım. Ben, onları, bu işten vazge-
tebilirim. Sizin, bu hususta ara-
nız adam benim. Bunun için ne
dar para vermek lâzım? diyorsu-
z. Ekselans, bunu siz tespit ede-
siniz. Fakat, bence; bana, bütün
atım mddetince, her üç ayda bir,
sequin münasiptir. Bundan baş-
bir defaya mahsus olmak ve öteki
atla ilgisi olmamak şartı ile, 500
ıin isterim. Bununla kendime bir
aba alıp bu yaz sizinle konuşmak
n kullanacağım. Size yapacağım
zmetlerin mahiyetini düşünürse-
bu fiatları yüksek bulmıyacağı-
ı ümit ederim. Eğer, uyuşacak
ırsak, size, İstanbulda protestan
hendisler yerleştirmek projesinin
kopyasını tedarik ederim. Bu pro-
Türkiyenin yüksek devlet adamla.
an birinin elindedir. Bonnevalde
bende yoktur. Fakat, ihtiyatla ha-
ket edersek, elde edebiliriz.)

Bundan tam 200 sene önce yazıl-
ş olan bu mektup, bana, filozof Kay-
lingin devletlerin haricî siyasetle-
hakkındaki fikirlerini hatırlattı:
devlet, bir insan vücudu gibidir.
insan bedeninde, (beyin vazife-
, yani yüksek fikirler ve hisler va-
esi olduğu gibi, bir (barsak vazi-
de vardır. Ve bu vazife işlemez-
(Beyin vazifesi) de işlemez. Bir
let, kendi selâmeti için, başka bir
letin içinde adam öldürtür, nifak
ır, sözünde durmaz, kirli ve âdi
sanları, para ile kullanır. Bu, o dev-
in (Barsak vazifesi) dir.

O halde, bundan 200 sene evvel,
mçe devletinin, Osmanlı devleti
ımasın, kalkınmasın, kuvvetlen-
sin diye, Osmanlı devleti içinde
i gizli gayret ve para sarfetmesi
ar tabiî bir şey olamaz. Çünkü, o
anlar, Osmanlı devleti, Nemçe
letinin can düşmanı idi. Asırlarca
uştular. Ezmeyen ezilir. Nemçe
n, Osmanlı devletinin zayıf düşme-
hususunda başvurulacak her çare
ibah idi. Buna karşılık, Osmanlı
let adamlarının mukabil tedbirler
ması icap ederdi. Fakat, çökme
ri Osmanlı devlet adamları bin bir

SEN SÖYLE!

Engin bile vermekte uzaktan bana bin ses,
Andıkça içimden seni sevgiyle prenses!

Bilsen ne kadar gölgeli çamlık, fakat ıssız,
Bilsen ne kadar dalgalı kumsal, fakat enfes!

Sen söyle şu gönlümde benim hangi kırık var?
Sen söyle bu ömrüm niye günden güne bikes?

Sen söyle ki engin bile vermekte bugün ses,
Andıkça içimden seni hasretle prenses!

Bilmem o nasıl saç, o nasıl göz, o nasıl kaş?
Hattâ, yine bilmem o nasıl ten?
Gûya ki dökülmüş o güzel baş
Bir külçe kibarlıkla ipekten!

Fazıl Ahmet AYKAÇ

İtizar: 98 numaralı nüshamızda Fazıl Ahmet Aykaç'ın «Davet» isimli şiirinin bir beyti yanlış dizilmiştir. Doğrusu şudur:

Zühreyle süha, zühalle ılgın
Bekler seni uykusuz ve çılgın!

Tashih ve itizar olunur.

soydan gelme, vatansız, cahil, haris insanlardı. Tıpkı eski Roma imparatorluğunda olduğu gibi, Osmanlı devletini kuran «Türk ruhu» erimişti.

1743 senesinde, Türkiyede fabrikalar kurulmasın, mühendisler yetişmesin diye gayret sarfettiler. Bundan iki asır sonra, 1943 senesinde de, Türkiyede milliyet duygusu uyanmasın diye gayret sarfolunuyor: Hedef hep aynı hedef: Türkler uyanmasın, kalkınmasın. Bu suretle, iki asırlık bu casus mektubu sayesinde, biz, şimdiki Türk milliyetciliği aleyhinde neşriyatın mânasını anlamış oluyoruz. Çünkü, bir memleketi yükselten (Fikir - kuvvet) milliyet duygusudur. Bu sayede her şey yapılır: Fabrikalar kurulur, vatan müdafaasına gayret olunur, memleket içinde hırsızlıklarla, iltimasla, casuslukla, şahsi emeller peşinde koşanlarla mücadele olunur. Hülâsa, bütün terakkinin başı «Milliyet duygusu» dur. Misal: Japonya! Onun için, Türkiyede milliyet cereyanını boğmak istiyen neşriyatın derin bir mânası vardır. İşte bu mânayı, 1742 tarihli bu casus mektubu pek güzel aydınlatıyor.

Dr. Mustafa Hakkı AKANSEL

Yazan: Bedi ARBEL

Fikir Adamlarının Yeri

.....

"Ne sanatın, ne de bilginin hedefi kazançtır. Kitabın hazzı kendindedir,,

• • •

Ahmet Hâşime dair bir yazısında Yakup Kadri diyor ki : «Devrin vurgunculari ihtişam içinde yaşarlar, Avrupanın palaslarında yer beğenemezlerken, ona hayatını güçlükle kazandığı bir muallim kürsüsünden fazlasını lâyık göremedik.» Bu dili anlamak cidden müşküldür.

Yazı illerinde kendi de uğraştığı için égocentrique münekkid öyle sanıyor ki cemaatin pek yüksek simaları olan edib veya şairlere, bol keseden hayatın bütün lûtufları dağıtılmalıdır. Bu mülâhazayı benimsiyecek safdiller çoktur.

Bu türlü düşünmek, birbirile ilişiği olmıyan çığırları, yalan yanlış aynı emellere koşmak aldanışından ibaret kalsa iyi. Münekkid üstelik, bol ve zengin yaşıyamadıklarına acımakla, fikir emekçilerine, istidat ve zevklerinden aykırı yollar işaret eder gibidir.

Düşünceye sarkan hakikî bir zekâ için çalışmaktan maksat kazanç ve refah olsa, ona ilk yapılacak tavsiye, bir kaç hayal çöpü üzerinde saç ağırtmaktansa, beyhude yere yorduğu kuvvetlerini, hemen kösele veya manifatura alıp satmak kabilinden daha çok verimli işlere hasretmesidir. Bu, her yerde böyledir. Yoksa Fabus'un böcekler arasında geçen sefil ömrüne yazık!

Renkleri hayal havasında açılan «Göl saatleri» sadece bir gönül ve nihayet kültür mataıdır.

Kültürün hayat çekişmelerile alış verişi yoktur. O, gündelik kaygulardan çıktıkça ilişilen teneffüs anlarında amelî varlığın yolunu kaybettiği engin tenhalarda yaşar. Va'desi boş zamandır. Onun içindir ki saat gibi

Bana olan oldu hey!

Ülkü yoldaşımız
Behçet Kemal Çağlar'a

Dağ idim, karsız kaldım,
Çaydım, pınarsız kaldım,
Yâdelde, yarsız kaldım,
Bana olan oldu hey!..

Ağladım, gülemedim
Doldum, dökülemedim,
Kahbeymiş, bilemedim,
Bana olan oldu hey!..

Gönlüme, akıverdi,
Bağrımı yakıverdi,
Tuttu, bırakıverdi,
Bana olan oldu hey!..

Bitirdi derdi beni,
Yatağa serdi beni,
Yitirdi, yerdi beni,
Bana olan oldu hey!..

Zafer ARIKBAĞ

işliyen memleketlerde, tehzip dâvası, doğrudan doğruya büyümüş zaman mevzuuna bağlanmıştır.

Halkın aydınlanması için böyle olunca, irfanı asıl temsil edenlere müptezel emellerden büsbütün sıyrılmak düşer. Ne sanatın, ne de bilgi hedefi kazançtır. Kitabın hazzı kendindedir. Bir âlim veya şair, hattâ müsellesin tarifinde, Eudide'in Tanrılardan beklediği kuvvet ve ilham başka teessürlere kapılırsa, kısır kalp emeklerle, akıntıya beyhude rek çeker.

Bid'at, kendi kudretlerine çocuk bir teslimiyet eseridir. Nasıl ki çükler, yemek kabilinden katî il yaçlardan ziyade kendilerini seve ve nafile bir faaliyete açılan oy efsanelerine verirler, olgunluk çağ da da, hüner veya mefkûre, o adam ölçülerinden aşırı mevhibelerin çağıltısından mütevellit lüzumsuz h vect, bir neşve, bir bereket ifadesidir Su veya güneş gibi kendilerini ibza eden bu insan feyizleri, ilk kaba rağbetinden müstağnidir.

Çevreleri onların kadrini bilirse ne âlâ! Şu kadar ki bu itibarı, sevgi ve saygı sınırları dışına çıkarmamak lâzım gelir. İrfanın yeri palaslar değildir. O, bu piç mevkilerde ya sırıtıp ya söner. Gœthe'nin dehası, dev koltuklarında solmağa başladı. En viler zamanında, vezaretten çekil okuma yazmasına dalan bir fazıla h ziyaretçi: «Hazret, makamınızda bü yüktünüz, şimdi daha büyüksünü» demiş. Ne mutlu o cemaatlere ki ke malini bularak bu kibar takdirler yükselmiştir. Faziletin garipliğe dö düğü şu azgın devirde kaç kişi var

feragati ahmaklık saymasın.

Korkarım ki kıymetler arasında ibaslar, demokrasilerin boşboğazlıdan kopmuştur. Eskiden sıkı bir n her liyakati kendi mevziinde ardı. Fakat vaktaki tahditler kalk, büyük kapıların en ziyade ehetlilere açıldığı ilân olundu, gözler bur üstüne gelen politika ikballedikildi. Bu mugalatanın doğurı ihtiras kasırgasında, meziyet pazanların narasında boğulduğu , liyakat, hele kabarmağa pek tait olan edebî liyakat da, yabancı ler ardında, kabına sığamaz bir alır. Rahmanî fıtratının çoğalması vaktile Paskala, hendese şekilleri inde düşünceye dalmaktan, gölülük uçurumlarında kanlı terler ıeğe kadar, tekmil örneklerile, iç ığını yaşamak elverirdi. Sivrilk, o devre adamlarının aklından ezdi. Şatobriyan ise, beğenmediihtilâlin yaman vaitlerile şiştikçe ı benliğini, temaşa ile tamah arala, hangi Balkanlara taşıyacağını di. Lamartin'in hayatı aynı örr. Vukuf, neden sonra, çatısına lerek kendini buldu.

ı çapraşıklıklara şu mazeret ekebilir ki, büyük sarsıntılarda, ne nef'i, ayrı meşgaleleri unuttuk bir önem alır. Yurt sevdasile mık Kemalin giriştiği politika sarındaki fedakârlık ayandır. Anmuhalefet ve nikbet mevkiinde naklanan bu fedakârlığın altında, alı bir ihtiras kanadı kanar durur.

linin saf şiirini Namık Kemalde ak müşküldür. Kaldı ki Cezmî ellifinin ne gür sesi herkeste var ne de dayanıklığı. Zamanın azılı alarına karışanlar, onların bulutle açık havalarını beraber isterler. ndan böyle, makamata karşı isyan a şaklabanlık şeklinde gaye ile ıfaat çizgilerinin karıştığı sahada sürüklenmedir gider. Bundan doak ancak piç hünerlerdir.

Bu tarz mülâhazalar şu zamanlarda rağbette değildir. «Her şey cemaatten itibaren ve cemaat için» çeşnisinde formüllerle, kendi çıkarlarına ırgatlık ettiremedikleri emeklere, olanca zorlarile sarılan totaliter idarelerin, ortada açık veya sinsi her türlü koca propagandaları döner. Hâşim bu gürültülere pabuç bırakacak kadar ne toy, ne de cahildi. O, sanatı lehine sanatında kapalı kaldı. Yazılarında, mesleği dışında mevzulara hiç bir sarkıntılık izi yoktur. Onun içindir ki hayatın izdihamlarından kaçırabildiği adsız elemlerini, sade ve saf Japon resimlerini andıran yarı gerçek, yarı ruhanî manzaralarına sığdırırken, Piéride ilâheler bu badiye çocuğuna, boş ovalardan, gümüş kıyılardan, hilâllerden, mercan dallardan ses verdiler. Bu sesleri duymak bir ömre isabet edebilen haz payını çıkarmağa, duyurmak ise hâtıralarda hâlâ tatlı ışıklar sürdürmeğe yeter. Bu gibi lezizelere, yoksulluk veya varlık kaygularını bulaştırmakta münasebet yoktur.

Hattâ diyeceğim ki bilâkis maddî varlık ve mihnet, insanı hayattan kaçırdıkça, fikir melekeleri daha ziyade kıvılcımlanır. Hâşim gibiler, aklın bir kıyısında barındıkları sürgüne el sürmek, yalnız raté'ler kafilesini kabartacak bir dirliksizlik çıkarmaktır. Onun mezarı başında ihtiras yarışlarında bir baltaya sap olamadığına eseflenmekten ise, kabir taşına, yerinde bir gururlar, «Elfakr ü fahr» hadisini yazdırmak yaraşır.

Bedi ARBEL

Açıl, kapım açıl!

Açıl kapım açıl, geçen günlere,
Beni yudum yudum içen günlere.
Bir yıldız, yıllara renk vere vere
Maziden gönlüme akacak belki..

*

Açıl kapım açıl, kuşum ötecek,
Sevincim artacak hüznüm bitecek,
Babam namaz kılıp işe gidecek,
Haminnem ocağı yakacak belki..

*

Açıl kapım açıl, artık duramam.
Gözümde tütüyor kümbetli hamam
Mavi gözlüğüyle, nur yüzlü imam
Eyilip yüzüme bakacak belki..

*

Açıl kapım açıl, geçen günlere,
Beni yudum yudum içen günlere.
Bir anı, yıllara renk vere vere
Maziden gönlüme akacak belki..

Feyzi HALICI

★ **Dünyanın en asîl sorusu şudur: Şu dünyada ne iyilik yapabildim?** **Franklin**

★ **Veren sussun, alan söylesin.**
İspanyol Atalar Sözü

★ **Herkese iyilik yapılamazsa da iyi muamele edilebilir.** **Bollin**

★ **Acı çekenlerin haline hiç bir vakit gülmemeli, fakat bazan gülenlerin halinden ıztırap duymalı.** **V. Hugo**

★ **Hiç bir kusuruna müsamaha etmiyen kimsenin her kusuru affedilir.**
Confucius

Cumhuriyet, cilt 4, sayı 202, 4 Eylül 1943

Yazan: **ADNAN GİZ**

Çamlıcada Tarihî Duygular

– İKİNCİ MEKTUP –

«Efrasiyab'ın haşmeti, Keykavus'un taç tahtı yerinde kalsın! Sen şehre inmeden şu billûr sudan bir yudum daha i

● ● ●

Benden Çamlıcanın daha eski tarihini soruyorsun! Niçin bu güzel mevkide toprağın üstündeki güzellikleri bırakarak yer altının esrarına karışmak istiyorsun? Sana Bizanstan, yoksa Etilerden mi bahsedeyim? Öğle üstünün şu durgun saatinde beni o kadar uzaklara götürme! Seninle yine yakın çağlara uzanalım.

Çamlıcaya alâka göstererek tadını çıkaran ilk Osmanlı Padişahı Dördüncü Mehmet olmuştur. Kendi kendime şaştığım bir nokta var: Niçin kurdun oğluna aynı ismi takmamışlar, niçin Deli İbrahimin oğluna deli dememişler?

Tarih ona avcı deyip geçer, fakat bu ne müthiş bir avcılık, ne korkunç bir illettir ki o otuz sene durmadan, dinlenmeden ele geçmez bir fikri sabiti kovalıyarak Edirnede, Balkanlarda av peşinde koşmuş; hiç bir gaile hattâ Viyana bozgunu bile onu bu sevdadan vaz geçirmemiştir.

Dördüncü Mehmet İstanbulda dolaştığı günlerde Çamlıcayı çok beğenerek burada küçük bir kasırla kendisine mahsus bir bahçe yaptırmıştı. Zaten o devirlerde Üsküdar, padişahlara mahsus köşk ve bahçeleri, dört tarafındaki meşhur mesire yerleri, sultanlara, ekâbire mahsus yalıları, bağları, bahçelerile beraber İstanbulun en kibar ve en güzel sayfiyesiydi. Evliya Çelebiye göre «Dört bin kadar üzüm bağları üç yüz adet gülistanı var idi ki her birinde nice bin elvan şükûfe ve izhar gûna gûn hâsıl olur.» Ve o bahçelerde gezerken insanın dimağı bile güzel kokularla dolardı. Üsküdar cıvarındaki mesirelere gelince (Seyrengâh-ı Doğancılar meydanı), (Teferrücgâh-ı Bahr-i Salacak, (Seyrengâh-ı Şemsipaşa), (Piyalepaşa havuzu), (Kadıköy ve Haydarpaşa bağları) bunların hepsi cümle âşık ve dilberlerin mevsim mevsim konup göçtükleri bi nazir zevk ve safa yerleri idi..

Kâğıtanenin, Boğaziçinin o kadar rağbet kazandığı Lâle devrinde bile Nedim Üsküdarın güzelliğini zikretmeden geçememiş:

«Firaz-ı Üsküdarın bû'du vardır gerçi kim
amma

«Yine inkâr olunmaz Hak bu kim

demişti. Şimdi eski güzellikten kalmadı. Fakat uzaklık, aynı lık! Bugün fennin bütün terakki ne rağmen Beyoğlundan Üs hele Çamlıcaya gitmek hâlâ uzun yolculuktur.

***

O kadar uzakta olmana r hayalinle bu gezintiye iştirak e ni sezer gibi oluyorum. Şimdi tepeye çıkacağız. En güzel şehrin güzel panoramasını seyretmek Ve yine önümüze çıkan tarihe ait taşın, her hâtıranın önünde du Yokuşu çıkarken geçen mektu da bahsettiğim Sami paşaya ait kün harap bahçesinde bir an d olmaz mı sanki? Bu isim hâtırad çok tedailer yaratıyor. Fransız di edebiyatı üzerinde salonların ne yük tesirler yaptığı malûmdur. B Tanzimat devrinde de birçok ilim edebiyat adamlarının barındığı, maye gördüğü konaklar vardı. paşanın, Yusuf Kâmil paşanın, (

(Devamı 12 nci sahifede)

GÖKLER

Yazan: Edip Ayel

Gördüm açarak tam doğunun üstüne bir cam
Mehtap arıyor kendini hep eski izinde.
Başlarken ufuklarda kıvılcımlı serencam
İçten kabarır göğsü şu dalgın denizinde.
Yatmış gecenin gamlı sükût işte dizinde;
Neş'eyle coşan martıların şarkısı dinmiş,
Baktım ki samanyolları tekmil suya inmiş!
İfşa ediyorlar ona bir sır yine gûya!
Gökler gece vaktinde ne berrak, ne derinmiş!
Kurnuş nice yıldız gene boşluklara mahya.

Say gökteki yıldızları, ey çılgın adam, say!
Hakkın yeniden başbaşasın bilmecesiyle.
Cennetten uçan bir kuşu andırmada, bak, ay!
Sarmakta bulutlar onu tülden peçesiyle.
Dargın gibisin hâtıranın sen nicesiyle.
Gönlünde de aylar doğadursun, batıversin,
Hicran içe bir tatlı zehir damlatıversin,
Madem getiren yok seni çoktanberi yâda.
Şi'rin sana mânasını gök anlatıversin
Kalkar elimiz hep ona madem ki duada!

Edip AYEL

TÜRKLÜK MARŞI

Yazan: Dündar Akünal

«Türküz, Türkçüyüz, her gün
biraz daha Türkçü olacağız!.»
Şükrü SARAÇOĞLU

Türküm! Ve benimdir bu zaferler dolu yurdum;
Bin yıl bunu ruhumla gururumla doyurdum!

Türküm! Bu ufuklar ki asırlar gibi bizden
Ders aldı zaferlerle çıkan seslerimizden!.

Türküm! Bu barış yurdu, şehit ülkesi yerde,
Yurt yok! diyerek kozmopolit ruhu giyer de,

Yurtsuz dolaşırsam, bana ceddim: Ne yazık! der;
Kolsuz dedemin, aç ninemin ruhu inilder!..

Dünya benim olmuş ne çıkar; ben ki vatansız,
Kalmışsam eğer köksüz ağaçlar gibi cansız!.

Dünya!.. Ne masal şey.. Bana dünya vatanımdır;
Ruhumla gururumdur o, azcık da kanımdır!..

Türküm! Bu şafaklar koşuşan memleketimde
Irkım tutuşup yanmada ruhumda etimde

Türküm! Ve benimdir bu zaferler dolu yurdum,
Bin yıl bunu ruhumla gururumla doyurdum!..

Dündar AKÜNAL

Cyrano'nun Gururu

Yazan: Selâmi İzzet SEDES

«Dava sayılmasa da bu yazdığım satırlar
Belki gelecek nesil dava diye hatırlar...
Ben ne hakem isterim
Ne hâkim ne mübaşir
Bugün : «Hak sizin!» derim :
Ölümümden sonraki hüküm bana yetişir!..»

Cyrano de Bergerac'ı Pariste sahneye konduktan on iki sene sonra okumuş ve geç kalmışım diye çok üzülmüştüm; fakat sahneye konduğundan yirmi dört sene sonra tekrar okuyunca tam zevkine varabildim ve o zaman anladım ki, ilk sefer Cyranoyu okumakta acele etmişim.

Cyrano de Bergerac'ın Türkçesini kitap çıktıktan bir kaç ay sonra okumuş ve geç kaldım diye üzülmüştüm; fakat tekrar okuyunca tercümede belli başlı birçok kusur bulunduğunu gördüm ve o zaman anladım ki, ilk Cyrano'yu çok acele okumuşum.

Cyranonun aslı ile tercümesi arasında şu fark var : Aslı olağanüstü mısralarla 17 nci asrın bir şairine tekrar can vermiş; tercümesi ise, aslındaki değerin dörtte üçünü elde tutmakla beraber Cyranoyu tek kelime ile «gurur» kelimesi ile öldürmüştür.

***

İşte ilk okuduğum zaman bunu demiştim. Aşkını ölesiye sakladığı kadının önünde Cyrano kul, köledir; sevdiği ve taparca saydığı kadına ölürken gururundan bahsetmesi her şeyden üstün tuttuğu aşkını ayaklar altına almak olurdu ki, buna imkân yoktur. Mütercim Cyrano'nun son nefesindeki son sözünü Panache (= Sorguç) kelimesini, Cyrano'nun ağzına pek yakıştırdığım külâhı «gurur» diye tercüme etmekle ölmez Cyranoyu öldürmüştür; tekrar tekrar basılacağına şüphe etmediğim eserin ikinci tabında bu kelime değiştirilmelidir (1). Mütercim bu yazıma cevap vermiş. O cevabı okumakta cidden geç kaldığım için üzülüyorum, çünkü cevapta geciktim. Ancak bu tek kelime üstündeki münakaşa büyük bir yanlışı düzeltmeğe yarıyacaksa gecikmenin ehemmiyeti yoktur. Mütercimin cevabını okuyup bana haber vermek lûtfunda bulunan Hakkı Süha Gezgine de burada teşekkür ederim.

Mütercim cevabında, Cyranonun ağzına külâh sözünü yakıştırdığım için bana bıyık altı gülüyor, beni Cyrano'yu Şarkın dede âşıklarından biri yerine koymakla itham ediyor, ilmî bir dil ile Şark ve Garp sevdalarından, külâhın halk arasındaki anlamlarından bahsediyor ve sözünü şöyle bitiriyor : Eserin yakında ikinci tabı yapılacaktır. Gurur sözü beni de tatmin etmiş değildir, daha iyisini bulan varsa meydana çıksın. Ben Cyrano'ya ölürken külâh giydirmek istemedim (2).

Cyrano'nun son sözünde kendisinden tamamile ayrıldığım mütercimle, kendisini müdafaa eden yazısının son cümlelerinde birleşmiş oluyorum. Mademki tahmin ettiğim gibi Cyrano tekrar basılacaktır ve mademki «gurur» mütercimi de tatmin etmemiştir, şu halde bu kelimenin «Panache» m en muvafık karşılığıdır iddiasından vazgeçip değiştirmesi, düzeltmesi gerektir. Çünkü: Şark telâkkilerini, külâhla yapılmış olan halk sözlerini, tasavvufu, dedeliği, şeyhliği bir tarafa bırakıp Cyrano'yu inceliyelim.

***

İlk şiir mecmuasını «Nasibsizler» e ithaf eden şair müellif nihayet şaheser bir nasipsiz tip yarattı. Burada sözü Fransız münekkid ve mütefekkiri edib Gaston Rageot'ya bırakıyorum :

«Cyrano nasipsizdir. Güzellikte, aşkta nasibi yoktur. Nasip olup iyi bir eser yazamamış, istediği gibi gülmek de kendine nasip olmamıştır... Fakat bu nasipsiz adam hazır cevaptır, olduğu gibi değil, olmak istediği gibi görünür. Duyguları ile oynanısını, acılarını alaya almasını, gözleri yaşaracak olsa, göz yaşlarını, o andaki düşüncesine on anda perende attırıp gülümsiyerek gürültüye getirmesini pek iyi bilir. Cyranoda İspanyolizma, mert bir Don Kişotizma vardır... Cyranoda asıl ve tam Fransız, söz tam mânası ile millî Panache (= yani sorguç, yani tüylü şapka) vardır.. Bu tüylü şapkayı tarife imkân yoktur ki; maddi olduğu kadar da mânevidir; bir giyim aksesuarı olduğu kadar bir destan, bir gösteri, bir vecizedir. Bir zamanlar bir Bayard'ın, bir Roland'ın zırh gömleği, Dördüncü Henrinin tuğu, büyük ihtilâlin kokardı, imparatorun minik şapkası, 1914 teki Saint - Cyre'lilerin serpuşu, silâhlı deniz erlerinin pomponu oldu. Tarihimiz boyunca en elîm zamanlarda kendini gösterdi. Bu tüylü şapka ne ifade eder? Nefsi kaale almamağı, hattâ ölümü bile kaale almamağı, nükte yaparak ölmeği, gülümsiyecek kadar tehlikeye hâkim olmağı ifade eder. Tüylü şapka demek, bizzat Rostand'ın dediği gibi dudaklardan tebessüm ve nükte eksik olmadan ölmesini bilmek demektir.» (3) .

Rageot'nun sözlerini burada kesiyorum: Panache yani sorguç, yani tüylü şapka Cyranoya yenmez, aşınmaz, silinmez bir damga, Fransız damgası vurmuştur; mecazi karşılığı Türkçede yoktur; fakat en muvafığı da gurur değildir, gurur olamaz. Panache bir destandır, bir gösteriştir, bir vecizedir fakat gurur asla!..

Neden? diyeceksiniz. Anlatayım :

***

Cyranonun ağzından bir tek kere guru

(1) Cyrano'nun aşkı. Çınaraltı sayı: 96.

(2) Sabri Esat Siyavuşgil. «Cyrano'nun aşkı ve külâh meselesi». Ulus. 1 ağustos 1943.

(3) Gaston Rageot - L'oeuvre d'Edmond Rostan. Conferencia. 1921 - 1922. Tome 2 P : 304 - 305.

imesi duyulmuştur. Parasız ve aç olduunu anlıyan bir satıcı kız ikram etmek is- İşte o zaman Cyrano gururundan, an- ecdattan miras kalan gururundan bahler: «Sevgili yavrum der, Gaskonyalılık rum beni her ne kadar menediyorsa ...» ama gene de kibirli olmadığını ispat ve kızın bir lokma ve bir yudum ikraı kabul eder.

Dünyaya meydan okuduğunu, herkese sattığını, gösterişe bayıldığını her fıra ispat eden Cyrano yalnız ve yalnız : mağrurum! dememiştir. Taşı gediğine nakta, lâf altında kalmamakta, kavuk namakta, nefsini kaale almamakta, kör ı diyecek kadar doğruyu söylemekte, fırlıkta eşsiz bir örnek olan Cyrano'nun grur olduğunu kendi ağzile itiraf etmeimkân yoktur.

Cyrano olduğu gibi değil, olmak istediğibi görünür. Bunun için büyük burunlu u kadar da burnu büyükmüş hissini ; fakat ona : «Kibirli!» denebilir mi? hodbin mutlaka mağrur değildir ama, mağrur muhakkak hodbindir. Halbuki rano'ya kendini düşünmek de nasip olmaır. Gururu mecazi mânada alalım. Onun her sözün altından kalkan, her taşı gee kovan, hazır cevaplılığı ile bütün cikendisine hayran eden bir insana kenbeğenmiş, fodul denebilir mi? Eğer o hakikî ve mecazî mânada mağrur bir olsaydı değil öldükten iki asır sonra p bugün içimizde yaşamak, öldüğünün kimse farkına varmazdı. Cyrano'ya alçak illüdür demiyorum, fakat mağrur da deir. Ona kabadayı denemez, yiğit denir. rano nasipsizliğinin yükünü eğilmeden, lemeden, sürçmeden taşıyan bir yiğit, liğini dışa sözle değil ef'ali ile vuran, ur kelimesinden kaçınan bir babayiğittir

***

Cyrano'nun yaratanı Edmond Rostand kelimesini kahramanına ne kadar malnişse, mütercim gururu o kadar Cyrabenimsetmek istemiştir.

Cyrano delice âşık olduğu kızla — kızın ği adammış gibi — karanlıkta konun bir aralık der ki: «Yıldızı yerinden mak için yola çıkarım da, gülünç olmak kusu ile aşka dair bir söz koparmaktan nirim.»

Mütercim şöyle tercüme etmiş: «Gün yıldızları koparacak olurum — Ah, fagülünç olmak korkusile gururum — i gül koparmaktan meneder...»

rano bir aralık gene der ki: «Beni saran müthiş ve kıskanç duygunun aşk oldun şüphe yok. Muhakkak ki, aşk bu: Hailhamlarımdan belli. Evet aşk, fakat bin değil.»

Mütercim şöyle tercüme etmiş: «Şüp- Evet, işte bu duygu — Beni saran bu kıskanç ve müthiş duygu odur — Meyus coşkunluğundan belli: Aşk; ama — Mağrur ve hodbin değil...»

Cyrano ne gururundan bahsetmiş, ne de mağrur olduğunu söylemiştir : (Bak — Cyrano de Bergerac — 837 bininci baskı. Sahife: 119 - 121. Tercümesi Sahife: 165 - 168).

«Fureur triste!» de meyus coşkunluktan ziyade — Cyrano'nun konuşma tarzı ve söyledikleri göz önünde tutulursa — hazin ilhamdır; her halde yeis çok mübalâğalıdır ve orada yersizdir. Sevdiği kadınla, kadının sevdiği erkekmiş gibi konuşan Cyrano o sahnede meyus değil mahzundur. Bunu de söyler : «Aşkta hazır cevaplıktan nefret ederim. İnsanın sevdiği zaman bu eskrimi çok uzatması cinayettir. Esasen kaçımılmaz, bunun da sıra gelir ve — bu sıra gelmemiş olanlara acırım — karşılıklı asîl bir aşkın varlığını duyarız ve söylediğimiz her güzel söz hüzün verir (4) der. Cyrano ye'sin ne olduğunu bilmiyen adamdır. Onun gibi, ölümün karşısında: «Ne diyorsunuz?.. Beyhude mi?.. Biliyorum! Fakat insan muvaffakiyet ümidile vuruşmaz» diyen adam hiç meyus olur mu?.. Ye'se düşer mi?

Ne ise, bu noktayı da işaret edip geçelim ve gelelim «gurur» a.

Mütercimin — belki de vezin ve kafiye zoru ile — gurura takılıp kaldığı ve Cyranoyu mağrurlar tahtından bir türlü indirmeğe razı olamadığı anlaşılıyor.

Haydi bir an fedakâr, asîl ruhlu, mert, civanmert, cömert, zeki, akıllı, hazır cevap Cyrano'nun son nefesinde fırlatıp attığı «Panache» ın mecazi mânada «gurur» olduğunu, gururun en uygun karşılık olduğunu kabul edelim. Fakat son perdenin son sahnesi bizi şiddetle tekzip eder.

Cyrano'nun kafasına bir uşak arkadan bir odun indirmiş, onu ağır yaralamıştır. Cyrano ayakta can çekişiyor. Bu sırada iki dostu geliyor ve Moliere'in kendisinden bir sahneyi aynen çaldığını söylüyorlar. Cyrano: «Susun!.. Susun!.. Pek âlâ etmiş!.» diyor ve kendinden intihal edilen sahnenin çok beğenildiğini, çok alkışlandığını öğrenince boynunu büküyor: «Demek nasibim buymuş: Bir perde arkasından — Fısıldamak ve sonra... unutulmak.» Son nefesinde son söz olarak «gururum» diyen bir adam hiç böyle konuşur mu?.. Dahası var. Cyrano devam ediyor «Ya, Roxane — Hatırımızda mı bilmem, Christian bir akşam — Sizinle konuşmuştu, balkondayken, işte tam — Benim hayatım bu!.. Ben karanlık bir köşeye — Çekilmiş gizlenirken kimse görmesin diye — Başkaları yukarda ermişti muradına — Ama hak veriyorum, hakkaniyet adına — Son nefesimde bile diyorum ki meheldi - Moliere bir dâhi idi, Christian güzeldi.» Yer yüzünde bu çeşit «mağrur» görülmüş müdür?

Son nefesini vermeden beş dakika önce kendi için yazıp diktiği şu mezar taşının yazısına bakalım: «Filozof, fizikçi, şair, kavgacı, musikişinas, gök yüzü seyyahı, söz altında kalmıyan, kendi çıkarına değil: Âşık olan, her şey olayım derken hiç bir şey olamıyan : Hercule - Savinien de Cyrano de Bergerac burada yatıyor» (5).

Artık ne gurur, ne azamet, ne tafra, ne gösteriş, ne caka... Artık hiç biri mevzuubahsedilemez. Karşımızda hazır cevap Cyrano vardır. Ölmeyen ve ölmeyecek olan Cyrano... İşte bu insan can vermek üzere iken sayıklar: «Her şeyimi koparın, beklet meyin ölümü: — Alnımdaki defnemi, göğsümdeki gülümü — Koparıp alın! Fakat size rağmen bir şeyim — Öyle bir şeyim var ki, alıp götüreceğim...»

Bu aşkıdır. Fakat sevgili: «Bu nedir?» diye sorunca Cyrano her zamanki gibi — çünkü canını verecek fakat sırrını vermiyecektir — düşüncesine perendeyi attırır: «Sorgucum!» der.

***

Cyrano'nun son sözünü tercüme ederken hakikiyi bırakıp mecaziyi bulmağa çalışırsak beyhude aramış, beyhude düşünmüş, beyhude yorulmuş oluruz. Panache mecazi mânada bir remizdir ve Fransanın remzidir. Panache bizim için ne destandır, ne gösteridir, ne de vecizedir. Sadece bir nevi serpuştur ve kendisini müteessir eden düşüncelere perende attırmasını bilen Cyrano'nun sevgilisinin: «Nedir?» sualine: «Sorgucum.» demesi hazır cevaplıktır ve hayatında da kavuşabildiği tek muradıdır: «Fakat erkekçe ölmek, titremeden, solmadan — Kanlı dudaklarında nükte eksik olmadan.»

Panache kelimesini «gurur» diye tercüme etmek, hazır cevap, babayiğit Cyrano'yu nükte yapmaktan âciz bir kabadayı yerine koymak olur ki, bu ona külâh giydirmekten beterdir. Külâh belki Cyranoya yakışmaz, fakat gurur öldürüyor.

Selâmi İzzet SEDES

---

(4) Tercümesi şöyledir: «Zarafet?.. Yazık, sevgiye yazık! — Ben aşkta zarafetten nefret ederim. Bence — Bu oyunu uzatmak cinayettir sevince. — Zaten, mutlaka bir an gelir, acırım bundan — Mahrum olana, işte o dakikada insan — Duyar içinde asîl bir aşkın varlığını — Ve artık güzel sözler fezlâ bir süs yığını — Olur, (Cyrano tercümesi: s: 167).

(5) Tercümesi şöyledir: «Felsefeyi severdi, fizikten de anlardı — Şairdi, musikide hayli behresi vardı — Lâf altında kalmazdı, yaman bir silâhşordu — Başkası hesabına bazan âşık olurdu — Rahmetlinin Cyrona de Bergerac'tı adı — Her şey olayım derken hiç bir şey olamadı! (Cyrano tercümesi. s: 301).

MİLLİ KÜTÜPHANE ANKARA

Yazan: Adnan GİZ

Çamlıcada Tarihî Duygular

— İKİNCİ MEKTUP —

(Baş tarafı 8 inci sahifede)

det paşanın, Münif paşanin konakları gibi ki bunların içinde en meşhury yerli yabancı birçok âlim ve edibler-in devam ettiği hattâ yatıp kalktığı Aksaraydaki Sami paşa konağı idi.

Bir asra yakın zengin ve mesut bir hayat geçiren Sami paşa pek çok evlâda nail olmuş ve oğulları arasında Suphi paşa, Necip paşa, Sezai bey, torunları arasında da Ayetullah ve Hamdullah Suphi beyler gibi kıymetli şahsiyetler yetişmiştir. Büyük kardeşi Ayetullah beyle aralarında büyük bir yaş farkı bulunan Türkçü edibimiz Hamdullah Suphi şüphesiz ailenin o parlak günlerini idrâk edememiştir. Buna rağmen o zaman Çamlıcanın genç kızları sayılan bugünkü ihtiyar dostlarım arasında kıymetli edibimizin elinde kitabile ağaçlar arasında dolaştığını hatırlıyanlar yok değildir.

Bu yokuş nihayet bulduktan sonra biraz yürüyünce solda Şeyh Selâmi Ali efendi türbesinin bulunduğu küçük mezarlıkta yola bakan bir kaç mezar taşı görüyoruz. Eğer bir kaç adım yaklaşırsanız bir aileye ait olduğu anlaşılan demir parmaklık içindeki taşlardan birinde şu cümleyi okursunuz :

Reis-ül ulema Hekimbaşı Abdülhak efendi zade sahib-i tarih Hayrullah efendi merhumun halilesi Fatma Münteha hanım. 1315..»

Bu taş en büyük Türk şairini dünyaya getiren ananın mezarıdır.

.....

Validem ümmiyeydi. Ümmiyenin
Var idi ezberinde birçok beyt.
Konuşurken siyak-ı hale göre
Öyle eş'ar okurdu mürtecilen
Ki sadasındaki halâvet ile
Tarzı takrir-i dilpezirinden
Sanki bir kat daha olurdu melih.
«Neme lâzım benim o goncai ter
Bana gönlümdeki bahar yeter»
Gibi, eş'ar ile terennüm eder,
Ve hususile bir melek gibi o
Ne mübarek dururdu, ben bilirim,
Ediyorken tilâvet-i Kur'an!

.....

Peder İrandan etmedi avdet,
Ona gitmişti validem hasret,
Daderim kıldı onlara ruhsat,
Şâd-ı ruh oldular ki cümlesini,
Ebeveynile, ümmehatile,
Bütün ecdadımızla bir arada
Garkai rahmet eylesin Rahman.

Şiirinin ölmezliği sayesinde yalnız kendine değil, fakat bütün ecdadına rahmet okutan o şair ne mesuttur.

Şimdi seninle bu küçük mezarlığı gezeceğiz. Yok üzülme! Sükûtundan bile müthiş bir feryat taşıran ve pek soğuk bir doğrulukla bize durmadan gideceğimiz yeri ihtar eden o beyaz taşlar arasında vakıtsız dolaşmaktan ben de pek hoşlanmam. Fakat sana yemin ederim ki burası İstanbulun en ferah ve hattâ en sempatik mezarlığıdır. Sahiden görünüşe aldanmamalı! Yoldan geçerken bütün emsali gibi hüzün dolu bir harabezara benziyen bu yer kapısından girer girmez ruha sükûnet veren munis bir güzelliğe sahip bulunuyor. Bir taraftan Çamlıcanın kendine has letafeti, Boğazın, İstanbulun o muhteşem manzarası, Selâmi Ali efendinin ruhaniyeti ile karışarak bu küçük kabristanı bir «Kürsii istiğrak» haline getirmiş. Akşamın geç saatlerinde bile vahşi ve melûl görünmeyen mezar taşlarının şu sakin duruşlarına bak! Hepsinin şehre dönen yüzlerinde artık söz haline girmek istemiyen neşeli bir ima var :

Kaldık bülent servilerin gölgesinde şâd
Dehrin şu hay-ı huyuna mecbul-ü handeyiz!

Koca Selâmi efendi vaktile senelerce sırrına ermek istediği muazzam ve mutlak tabiatle şimdi kucak kucağa, diz dize, göz göze yatıyor. Onunla gök yüzünün arasında ne bir türbe, ne bir çit, hattâ bir kitabe bile yok! Tasavvufa meraklı olduğunu bilirim. Diveceksin ki bu Selâmi efendi kimdir? Madem ki Çamlıcaya çıkarken tarihe ait her taşın, her hâtıranın karşısında durmayı âdet tik, o halde yıllardanberi mâna ebediyet âleminde hatırı sayılır mevki tutmuş olan şu hayır sahib mezarı önünde de bir lâhza diz çe lim. Onun en dikkate şayan ta hayata medreseden girmiş iken t keden çıkması, riya ve şüphe dolu (mahdud) a düşmüş iken birden mütenahi) ye açılmasıdır.

Medreseden yetişen Selâmi efendi kadılığa kadar yükselmiş, kat sonradan tasavvufa merak sa rak İstanköy müftüsü iken o Şeyh Aptullah efendiye intisap et daha sonra İstanbula gelerek 1090 rihinde Üskdarlı Mahmut efendi t kesine şeyh olmuştur. Bilirsin ki manlı tarihinde şeriatcilerle tasavv insanları arasında çok kere için i kaynıyan ve bazan şiddetli hâdise yaratan daimi bir çarpışma vard Erik dalında üzüm arıyan veya ce zin kabuğunu yiyenlerle o meyva dikkat ve itina ile soyanlar, yalı görünüşe ve zavahire kıymet verer lerle en içte ve en derindekini yanlar dünyanın hiç bir yerinde u laşamamışlardır. İşte böyle taassu hakikatin çarpıştığı o devirde Selâmi Ali efendi seyhlikten azled miş, fakat bir müddet sonra padişa hın hattı hümavûnu ile tekrar po na oturarak 1104 tarihinde ölmüşt Üsküdarın Selâmsız ve Acıbad semtlerinde, Bulgurluda birer ca ve tekke, Bursada bir zaviye yapt mış bir hayır sahibi imiş. Eski Fıstıklı denilen bu mezarlığın bulun duğu yerde de bir mescit inşas başlatmış ise de ömrü vefa etmen sonradan, Dördüncü Mehmedin to nu, Lâle devrinin meşhur sim Nedimin yakın dostu şair İzzet A paşanın tamamlattığı bu mescit ya kın zamana kadar duruyormus Son ra yanmış mı, yıkılmış mı bilmiyo rum.

Artık bu mezarlık gezintisine nih

vererek yolumuza devam edelim. e şu kısa ve ıhlamur ağaçlı yol bizi nün eşiğinden alarak hayat veren ı götürüyor.

Ne Sırmakeş, ne Taşdelen! Ben iyük Çamlıca suyunu İstanbulun itün sularından üstün buluyorum. em bu iddiamda yalnız değilim. incü Selim zamanında Şeyhislâmeden Aşir Mustafa oğlu Hafit di de yazmış olduğu su risalesin- Çamlıca suyunu suların padişahı rak gösteriyor. Hele, — müdafaa· iği fikirleri belâgatli lisanile en tî hakikat mertebesine ulaştıran — ıık Kemal beyin şu sözleri okunktan sonra bütün akan sular durız mı?

«Çamlıcaya Firdevs-i âlânın yere iş bir kıtası denilse şayestedir. yaz-ı kudret âlemde âb-ı hayat ıdını irade etmiş olsaydı o hasiyeti mlıca suyuna verirdir.»

İlk defa Dördüncü Mehmet Çamı suyunu buldurarak bu çeşmeyi tırmıştı. O zamanki çeşmenin üzee şair Nalinin söylediği şu kıta mış :

Hazret-i Sultan Mehemmet cem sükûh
Nasr-ı şer-i nebi zıllı hüda
Gonca veş tab'ı şerifi bir seher
Açtı devletle bu cây-i dilküşa
Oldu cari emr-i âli yaptılar
Bir müferrah çeşme kim şaha seza
Naliden sordum dedi tarihtir
Çeşme-i aynülhayat-ı canfeza
1071

Sonradan bu çeşme harap olmuş, ları bozulmuşken İkinci Mahmun emrile mecrası temizlenip yeniinşa olunmuştur. Bugün çeşmeüzerinde bulunan ve Yesari zade ıstafa İzzetin elinden çıkmış olan şu tarihi taşıyor :

lesi Rasih dedi tecdidine tarih-i tam
di icra bu ayn-i zemzemi Mahmut Han
1251

Şimdi şu saf ve berrak suyu, şu hayatı seyrederken Diyonizosun fesatların anası olan içkiyi niçin ettiğine bir türlü akıl erdiremiım. Neşelenmek ve hülya kurmak mi? Fakat bizi bir et ve toprak ğınından yaratmış olan bu külçeye ğışladığı o hudutsuz ruh âlemine raz olsun neşelenmek ve hülya mak hassasını vermemiş midir? ede olduğu bilinmiyen fakat bir bandan bir sanatkâra kadar her din ruhunda dile gelen o esrarlı gönül ne güne duruyor? Hakiki rind odur ki :

Nola Nefi kılsa ger gönlüyle herdem bezm-i has
Hem kadeh, hem bâde, hem bir şuh sakidir gönül!

hayalini bir hakikat haline getirebilsin!.. Oh! Bu suyun karşısında dünyanın bütün içkilerini nefretle anıyorum. Divan Edebiyatının o bin dudak değmiş Piyalesi, Hafızın Şiraz güllerile aynı rengi taşıyan o füsunkâr şarabı, hattâ Hayyamın irfan ve muhabbet şarabı bile belki fesada uğramış bir hisle bana bakkal dükkânlarının raflarında sardalya balıkları ve kaşar peyniri ile hemağuş olmuş kocaman şişelerdeki o sarı ve menfur suyu hatırlatıyor. Şimdi bu ikinci mektubumu Tomruk suyunun başında tamamlıyorum. Şehrin sıcak, toz ve gürültülü içinde bunaldığı şu ikindi saatinde ben Çamlıcanın bu durgun ve serin köşesinde bütün ajans haberlerinden uzak olarak erimiş billûra benziyen şu buz gibi suyu dudaklarıma değdirirken kendimi ne kadar mesut sanıyorum. Hattâ bazan uzandığım yerden rindler gibi sallana sallana ayağa kalkarak tam Hayyamın edasile :

«Efrasiyabın haşmeti ve Keykâvüsün tac ve tahtı yerinde kalsın; diyorum. Sen şehre inmeden şu billûr sudan bir yudum daha iç!»

Hasan Adnan GİZ

Şiir Sayfası

Bir yaylâdan Bir yaylâya

Güvercinler kanat vurur
Bir yaylâdan bir yaylâya.
Rüzgârlar haber uçurur
Bir yaylâdan bir yaylâya.

Dağlar dağlara yaslıdır
Dağlarda güneş paslıdır.
Hasretle giden aslıdır
Bir yaylâdan bir yaylâya.

Ilgıt ılgıt yeller gider
Çağıl çağıl seller gider.
Kıvrım kıvrım yollar gider
Bir yaylâdan bir yaylâya.

Bir kuş olur uçar gönül
Mor dağlardan geçer gönül.
Neş'esini saçar gönül
Bir yaylâdan bir yaylâya.

Fezaî ata atlana
Yollar ikiye katlana
Doru kısrak kanatlana
Bir yaylâdan bir yaylâya.

FEZAÎ

Bülbül

Ötme garip, garip feryadını kes,
Sil artık gözünün yaşını bülbül!
Nedir bu ağlayış, ne bu dertli ses?
Sen de mi kaybettin eşini bülbül?

Cenuptan bir tatlı düzgâr eser de;
Sevincin şakırdı konduğun yerde.
Sor uçan kuşlara o mevsim nerde,
Sor karlı dağlara düşünü bülbül!,

Yetişir tükensin artık feryadın,
Bir sabah uçacak senin de adın;
Zannetme gezecek dillerde yâdın,
Kim anar bir gurbet kuşunu bülbül!

Hamdi IŞIKLI

Çal!

Çal çalgıcı, durmadan çal!
Dert başıma vurmadan çal!
Acılar kudurmadan çal!
Biraz olsun coştur beni.

Çal ve söyle, derin, derin;
Kalbim yanık, nağmen serin.
Kaçıp giden hayallerin
Arkasından koştur beni.

Nağmelerle uça uça,
Gitsem bir uçtan bir uca...
Derdimi unutmadıkça
Öldürmek de boştur beni...

Mehmet ÇINARLI

Tefrika : 41 **Yazan : BARKIN**

Pencap Hindistanın en eski tarihinin cereyan ettiği bir memlekettir. Bugün Pencap bir İngiliz vilâyeti olup 250,000 kilometre murabba sahası ve 30 milyona yakın nüfusu ile Hindistanın en büyük ve en mühim vilâyetlerinden biridir. Vilâyetin merkezi Lahor şehri olup gerek iklimi, gerek halkının zarafet ve güzelliği ve gerek irfan ve medeniyet seviyesi itibarile Hindistanın incisi ve dünyanın en güzel şehirlerinden biridir Pencap eyaletinde (9) tanesi orta büyüklükte ve (25) tanesi daha ufak olmak üzere 34 yerli Hint hükûmeti vardır ki bunların nüfusları mecmuu 5 milyonu geçer. Bunlar dahili idarelerinde İngilizler tarafından tâyin edilen müşterek bir nizamın bazı tahditleri altında müstakil olup ayrı hükûmetleri ve bütçeleri vardır ve tarihî saltanatların vârisleri olan Racalar tarafından idare olunur. Hattâ İngiliz hükûmeti bunların topraklarından geçen demir yollarının hasılatından kendilerine aidat verir. Bu hükûmetler İngiliz - Hindistan hükûmeti ile bir takım mukaveleler ve taahhütnameler ile bağlıdırlar.

Pencap umumiyetle yaylâ manzarasında olup büyük dağlar ve ormanlar yoktur. İklimi tamamen berri iklimdir. Yazın gayet sıcak ve kışın da gündüzleri mutedil ise de geceleri gayet soğuk olmakla beraber don ve kar görülmez.

Pencap Hindistanın en mühim bir ziraat memleketidir. Hayvanları da fevkalâde güzeldir. Burada gördüğüm cesim ve hörgüçlü inek ve öküzleri başka memleketlerde görmedim. Bunların sütlerinden yapılan yoğurt, kaymak ve tereyağı emsalsizdir. Pencapta bilhassa hububat ekilir ve sulanan yerlerde pek çok mahsul alınır. Sıcağı çok ve güneşi fazla olan bu düz ve münbit topraklardan geçen beş nehir ve bunların kolları bu memleketi dünyanın en münbit ve mahsuldar bir memleketi haline getirebilecek istidattadır Babürün torunu Ekber Han zamanında buralarda açılan birçok kanallarla arazinin verimi fevkalâde arttırılmıştı. Ekberin meşhur arazi kanunu ve buna istinaden köylüden aldığı vergi çiftçinin hesabına çok elverişli geliyor ve halkın refah ve servetî mütemadiyen artıyordu. Üç asır evvel konulan bu sistem bugün İngilizler tarafından muhafaza edilmiştir

Türk imparatorluğunun son devirlerinde çıkan isyan ve ihtilâller ve devletin uğradığı idare za'fı yüzünden Pencap 18 inci asırda çok fakr u zarurete düşmüştü. İnsaf ile söylemek lâzım gelirse İngiliz idaresi Pencapın ihyası için çok çalışmıştır. Şimalî ve Şimali şarkî Pencapta dağlara yakınlık dolayısile yeter derecede yağmur yağarsa da orta ve hele Cenubi Pencapta yağmur miktarı senede 250 - 300 milimetreyi geçmez. Bu sebepten buralarda arazinin kanallarla sulanması lâzımdır. İngilizler 1882 yılında Satleç nehrinin cenubundan 60 kilometre uzunluğundaki meşhur Sirhind kanalını açmışlardır. Bu kanal 700 kilometre tulünde esas yolları 4335 kilometre tulünde muazzam bir şebeke ile gayet geniş bir araziye su vermektedir. Bu kanal biter bitmez yani 1884 de bu sefer Çenab nehrinden gene bu ölçüde cesim bir kanal açılmağa başlanmış ve bu mesai 8 sene devam ederek 1892 de biten kanal ve arazi şebekesi ile 6 milyon hektarlık bir arazi çöl halinden mamureye tebdil edilmiştir. Bu kanal ile 30000 nüfusa ekinlik arazi veya otlak temin edilmiştir Sonra Jellum nehrinden de gene bir kanal açılmış ve Pencapta tatbik olunan bu sistemli mesai neticesinde Delhiden Lâhora kadar olan arazi bugün Hindistanın en kesif nüfusa malik bir bölgesi halinde gelmiştir. Menafih Hintliler bu kanallardan İngilizlerin çok ağır su parası aldıklarını ve nihayetsiz derecede pahalı ödediklerini söylerler. Hintlilerin bu haklı şikâyetlerini kaydetmeden geçemiyorum. Bununla beraber Pencap havzasının içinden geçen 5 büyük nehirden henüz tamamile istifade edilememektedir. Birçok yerlerde derin bostan kuyuları kazılmış olup motör veya hayvanlarla çekilen sularla arazi sulanmaktadır.

Yolda giderken bu motörlerin kulağa kuş öter gibi gelen seslerini hep işitiyordum.

Pençap Hindistanda müslümanların e

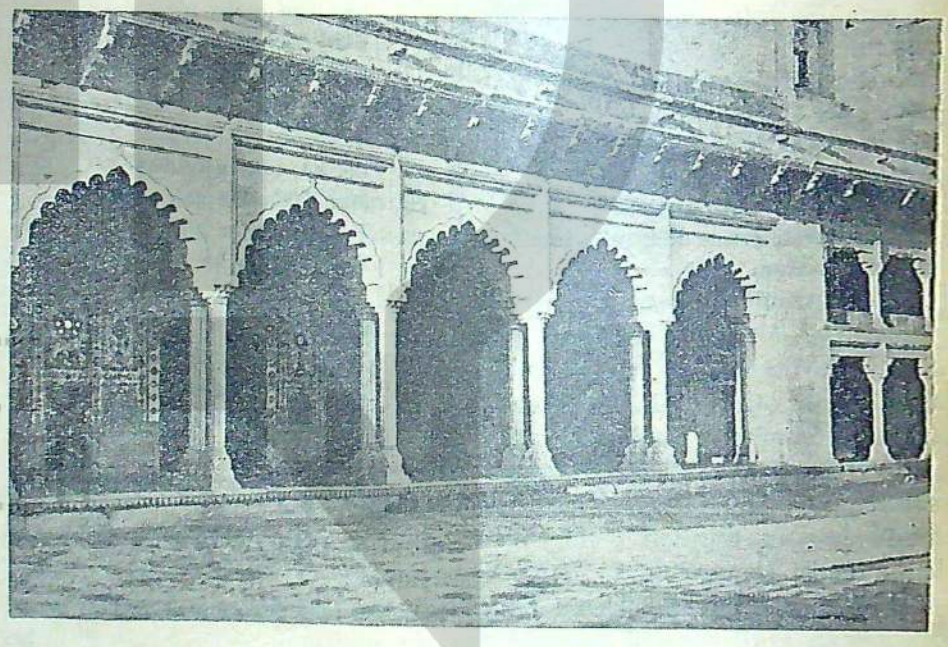

Lâhor sarayında Şiş Mahal denen Sırça saray

çok bulundukları bir eyalettir. Eskiden buraların sahip ve hâkimi olan müslüman Hintliler zekâ, ihata ve ileriyi görüş itibarile Hindistanın en ileri gelen unsurlarındandır. Çehre ve vücut teşkilâtı bakımından da — Rajputana istisna edilirse — Hindistanın başka yerlerinde oturan halktan daha güzeldirler. Pençaptaki müslümanların sayısı 14 milyon kadar vardır. Hinduların sayısı ise 11 milyonu bulur. Pençapta bir de Sikh denilen bir dinin salikleri vardır ki sayıları 2,5 milyona varıyor. Biraz sonra Sikh dininin doğduğu ve bugün bütün can-

ığile yaşadığı yerlerden ve şehirlerden geçeceğimizden bu enteresan din hakkında biraz malûmat vermek faydalı olur :

Yukarıda da söylendiği gibi Türkler 10 uncu asır sonlarında Hindistana inmeğe başlıyarak buraya bir defa yol bulup alıştıktan sonra yalnız Gazneli Mahmut zamanında tam 13 akın yapmışlardır. Mahmudun ahfadile Gurlular zamanında da daha bir çok seferler yaparlar ve zengin ganimetlerle Orta Asyaya dönerlerdi. 12 nci asır sonlarında menşei Efganistandaki Hezare ığlarından olan Cor hükûmetinin meşhur hükümdarı Şahabeddin Mehmet Hindistanı tâ Ganj mecrasının ilerilerine kadar zaptettikten sonra artık Delhide katî olarak yerleşmişti. İslâmlık gerçi Türklerden evvel Araplarla Hindistana biraz girmiştî, fakat o zamanlar yerleşmeğe imkân ve fırsat bulamamıştı. Gazneli Mahmut Hindistana geldiği zaman islâmlık hemen yok gibi idi ve ancak Delhide kurulan ilk Türk hükûmetinden sonradır ki islâmlık Hindistanda revaç bulmağa başladı. Osmanlı imparatorluğu zamanında islâm dini nasıl Rumelide yayılmış ise Delhide kurulan Türk imparatorlukları zamanında da Hindistanda öyle yayılıyordu. Hâkimiyeti elinde tutan Türkler müslüman olduklarından ve islâmlık ise beynelmilel evsafta bir din olduğundan müslüman olan her Hintli Türklere sap etmiş oluyor ve onların hâkim olan nıfı arasına katılıyordu. Türkler de artık kendilerine Türk demiyor ve müslüman perdesi altında milliyeti silmeği daha hesaplı buluyordu. Sonra islâmlık müspet bir din idi ve hayatın realitelerine dayanıyordu. Bu etle müslüman Hintliler fikir ve beden biyesi ve hayat ve dünya tasavvuru itiarile de Hindulara karşı üstünlük kazanılar ve bütün bu hallerin tahakkuk ettirdi müsait şartların neticesi olarak süratle alıyorlardı. Bugün Hindistanda mevcut an 70 milyonluk muazzam müslüman kütnin mevcudiyeti ancak bu sebeplerle alı olunabilir.

Müslümanlık ona intisap etmiyen Hinkütlesi arasında da muhtelif sarsıntıları fikir değişikliklerini mucip oldu. Bir çok Hindu mütefekkirleri bu yeni dinin tesiri ında kaldılar. Mücerret Allah mefhumu e ona kudret ve sıfat-ı İlâhiyenin cisimler şekillerde tecessüm ettirilmeden yapılan a üstün tarzdaki ibadeti cismin ve bedeı tabiî isteklerine en geniş hakkı veren deleri ve içtimai sınıf tanımıyan üstün ıokratlığı ile müslümanlık tesir yapan bir din idi. Bu tesir altında kalan Hindular eski dinde reform yapmak isteğini duydu ve Hindu ruhunun asla bırakamıyacağı asüh (transmigrotion) vesaire gibi itikatlar tutup islâm dininin bazı amal ve itikatlarını alarak yeni yeni mezhepler çıkarığa başladılar. — Arkası var —

Konuşmalar

Bay Mehmet Bayrak:

— (Zelzeleden sonra) isimli şiirinizde bir şeyler var. Fakat bunu daha olgunlaştırmak lâzım. Çalışınız, muvaffak olacaksınız.

Bay Mehmet Çakırtaş:

— (Yollar) isimli şiirinizi okudum. Yine mükemmel değil. İnsan iyi ve fena şiirler yazar. Fena yazdığını bazan tashih ederek güzelleştirebilir. Bazan da tashihi kabil değildir. Böyle olunca, mutlaka onu muhafaza etmek kaygusuna düşmemeli. En kolayı yırtıp atmalı, daha güzelini yazmağa başlamalı. Sonra sizden bir ricam var: Şiirinizi daktilo ile yazdırıp gönderin. Çünkü yazınız güzel değil!

Bay Niyazi Acuntaş :

— (Duydum gideceksin) isimli şiirinizi bayan (Ş...) ye ithaf ediyorsunuz. Artık bu, bir sanat meselesi değil, bir açık mektuplaşma halini alıyor. İç hayatımızı bu kadar dışa vurmak güzel değildir. Sonra: Bu manzume o kadar eski ki...

Duydum gideceksin bir gün ey canan
Ömrümü peşinde viran eyleyip.

Siz, zevk, telâkki itibarile bu derece eskiye bağlısınız, yoksa şiir yazarken lüzum yapmak maksadile mi böyle yazıyorsunuz? Ey cananlar, ömrümü viran eyleyipler en az iki yüz sene evvele ait bir tahassüs tarzıdır. Darılmayın ama kendisine hitap ettiğiniz bunun için gidiyorsa ona hak vermek icap eder!

(Gönülden sesler) isimli manzumenize — bir kitabımın ismini kullanmak nezaketinde bulunduğunuzdan dolayı — teşekkür etmeliyim. Fakat, siz, elinizde kafiyelerle oynıyacakken, kafiyeler sizinle oynuyor:

Kalbim gamlı bir bülbül
Nağmesile ağlıyor.
Yaralanmış bir gönül
Şarkısını çağlıyor.

Buradaki (şarkısını çağlıyor) sözü, (ağlıyor) a kafiye yapmak zorundan geliyor. Yoksa, siz de bilirsiniz ki şarkı çağlanmaz. Bununla beraber sizde yine bir şeyler var, çalışmalısınız!

Bay Mustafa Cengiz Aksoy :

— (Beklerken) isimli şiirinizi çok şahsî. Çok gençlik hisleri dolu. Bu mevzuları umumîleştirmek, insanîleştirmek, müşterek teessürlerimiz haline koymak lâzım. Yani (müşahhas) tan (mücerret) e doğru gitmeli, o zaman bir sanat eseri olabilir. Yoksa, bize, bizim hayatımıza, bizim hususiyetimize ait meseleler halinde kalır. Bizi alâkadar ettiği kadar başkasını alâkadar etmez. Meselâ :

Beklettin insafsız dönmedin geri

diyorsunuz. Bekliyen yalnız siz misiniz? Bekleten yalnız o mudur? Hatırlarsınız ya :

Biz icat etmedik sevmek, sevilmek eski âdettir

demişler. Beklemek, bekletmek de buna dahildir. Bu beklemeden bir şiir mevzuu çıkarabilirseniz, bütün bekliyenlerin heyecan, bekleyiş ve ıztırabını bir araya toplıyabilirseniz, o zaman bu sanat eseri olur. Yoksa, yalnız beklemekten şikâyet etmekten bir şey çıkmaz. Bekletenin yanına kâr kalır. Bu şiirin sonundaki :

Bir alev içinde yanmakta başım

mısraı, bence bu manzumenin en güzel mısraıdır. (Geçen günler) isimli şiiriniz daha umumî, daha müşterek duyguları anlatıyor. Manzumeyi aşağıya alıyorum :

GEÇEN GÜNLER

Gönlümde ne süslü yaşıyorsunuz,
Ah! o geçen günler, ey! geçen günler.
Ne sevinçli anlar taşıyorsunuz
Sevgi bağlarından gül seçen günler.

Ömrümün baharı gençliği sizde,
Bir anda sönerek solduran günler.
Ne olur bir daha siz dönseniz de,
Kalbimi hasretle dolduran günler.

Bir sızıyla bütün gönlümü kaplar,
Gözümde bin renkle çağlayan günler.
Göğsüme her zaman bir hançer saplar
Ruhumda hıçkıran ağlayan günler.

Mustafa Cengiz AKSOY

Bunda, ayrı kafiyelerle (Geçen günler) sözünün redif olarak tekrarı pek hoşa gitmiyor. Bunu bir tek kafiyeye bağlıyabilseydiniz, kıta sonlarında tekrarlasaydınız, zannederim, daha güzel olurdu. O zaman, bu manzume de koşma şekline girerdi. Halk edebiyatında mevcut nazım şekillerini şimdiden değiştirmeğe kalkmamalı. Bunlara riayet etmeli. Muvaffak olmalı. Ondan sonra istediğiniz gibi başlamalısınız. Şekil, nazım bir nizam meselesidir. Bunu ihmal etmek ekseriya, bir intizamsızlık, perişanlık doğurur. Ancak şiire hâkim olduktan sonra istediğimiz yazmak kudretini gösterebiliriz Önce, mevcut şekilleri kullanmakta muvaffak olduğunuzu ispat edin, sonra onları kırıp atabilirsiniz.